

VI.

A prücsök legendája.

Amikor Krisztust halálra keresték a poroszlók, az állatok mind segítségére voltak, hogy menekülhessen üldözői elől. A legtöbb szolgálatot tette a prücsök (természetesen a mezei prücsök), aki földi lakásának szűk bejárása előtt leselkedett az üldözők minden lépésére s arról éles hangján értesítette az ártatlanul üldözött Isten-embert.

A Krisztus, hűségeért, meg is különböztette más bogaraktól. Földi lakását mások készítik, hogy neki annál több ideje legyen a nyugalomra s az éneklésre; fekete ruhát adott neki öltözetül, hogy ellenségei nehezebben vegyék észre s gyors szökésre alkalmas lábukat, hogy könnyen menekülhessen... Azzal is kitüntette más bogaraktól, hogy ő legyen az ős legutolsó bogara, aki zümmögésével a hervadást elénekeli s elnémulásával tudtára adja az embereknek, hogy jön a tél!

Azóta a prücsök, mintha most is Krisztust őrizné üldözőitől, mindig földi lakása szűk bejárójában ül, énekel s a legkisebb zajra eltűnik rejtekébe.

(Berettyó-ment.)

Ezideig, a Szilágyság területéről, ezeket az állatlegendákat gyűjtöttem össze, melyek, természetesen népies alakban, hosszú lére vannak eresztve s egyik-másik — például a béka legendája — egy fél fonóházi-estét kitölt a nép előadásában. Itt csak kivonatosan közöltem tartalmukat, melyek bizonyynyal érdekelni fogják a természet barátait, már csak azért is, mert ezekből a nép felfogása az állatlétről tükröződik vissza s itt-ott erős megfigyelő tehetségének nyomaira találunk.

A nép lelki foglalkozásában rendszeren összeköti a földet az éggel és mese-, legenda-, monda-költészetében a menyország lakói megjelennek, mint a jó és igaz ideáljainak megtestesült alakjai, kik a nemes küzdelmeket diadalra juttatják.

Boér Miklós.

Az anyátlan méhkasok; petéket rakó munkások.

Akkor mondunk valamely kast anyátlannak, ha az anyaméh: a méhkirálynő elpusztult s a kas így királynő nélkül van. Minden kasban normális körülmények között tudvalevőleg csak egy királynő van. Az egész kasban a királynő az egyedüli nőstény s ő rakja le a petéket, melyekből azután herék, munkások, esetleg fiatal királynők kelnek ki. Ebből világos, hogy ha valamely kasban a királynő valamilyen baleset következtében elpusztul, az egész kas a végleges elpusztulásnak néz szemébe, hacsak fiatal királynő nem akad, avagy más kedvező körülmények nem játszanak közre a kas megmentésében.

A királynő kivételes szerepet játszik a kasban, élete sokkal tovább tart a munkások életénél. Míg a munkások nyáron átlag két hónapig, télen át pedig hét hónapig élnek, addig a királynő legalább is három évig él. Szakfolyóiratokban igen gyakran említenek őt, sőt hét éves királynőket is. A külső befolyások ellen a királynő lehetőleg védve van. A munkások a szó szoros értelmében ápolják, ellátják bőven ennivalóval, hűségesen gondját viselik.

A királynő, a párzást kivéve, csak rajzaskor hagyja el a kast. Ha rajzás közben éri valami szerencsétlenség a királynőt, az egész raj visszarepül a kasba, hogy egy másik királynővel újra elhagyja azt. Ilyenformán, ha a királynő rajzasközben pusztul el, a raj nem pusztul el, mert lehetőleg rövid idő eltelte után az anyakas új királynőt ad számukra. Ha a rajzó méhek valamely faágon, vagy más alkalmas helyen megtelepedtek, tudvalevőleg a királynő kapaszkodik az ágba s a raj népe fűrteszerűen csüng le róla. Ha ilyenkor a királynőt a rajból kifogjuk, a raj szerteröpül, de csakhamar ismét egy csomóvá egyesülnek s zúgva visszaröpülnek a kasba, hogy pár nap múltán új királynővel, újra rajzáshoz kezdjenek. Ha a királynő a rajzás után pusztul el, mikor már készek a viaszkejszék, ugyancsak ez a nagy zaj, az ide-oda röpködés tudatja velünk a veszélyt. A dolgozók zúgva át meg átkutatják a kas minden zugát, majd kirepülnek a kasból, ide-oda röpködnek a levegőben s csakhamar ismét visszatérnek a kasba. Ez az ide-oda röpködés olykor órákhosszáig is tart. Különösen akkor igen feltűnő, ha még, vagy már nincs pete, vagy

rázatból, amikor közvetlen közelemben szólaltak meg a hajtók, hogy az én nyulam róka volt s hogy az ő sorukon átörve, vígan suhant tova.

Hat nyúl esett az első hajtásra. Amint ott feküdtek előttem a fagyos hóban véresen, élettelenül, nagyon megsajnáltam szegényeket.

Mély völgybe kerültem a következő hajtáskor. Egy bokor mögé kuporodva leskelődtem. A hátam mögött levő dombról régen kiirtották az erdőt; fele már szántás, a másik felén még álldogál egy-egy alacsony, korhadt fatönc. A korhadás, pusztulás olyan fantasztikus külsőt kölcsönözött ezeknek a fatömböknek. Némelyiken a lehámlófélben levő kéreg sajtós színe, alakja; a másikon a kiálló bütykök, göbök furcsa elhelyezkedése; ismét máson a bemélyedések, lyukak különös sora hívja fel a képzeletet élénk munkára. Mindmegannyi inceskedő gnóm; ez ijesztő mogorván, amaz komoly, parancsoló büszkeséggel, emez meg épen vigyorgva, gúnyolódva reám mereszti szemeit a fehér kalap alól, amelyet hóból rakott a tél a fejére.

Már puskáznak. Az előttem levő sűrű bokrok, cserjék között zörgést hallok. Egy nyúl csörtet felém, a fejét már látom, egyenesen nekem tart. Elő a puskával! Amde az időt elbámészkodva, a töltést a tasakomban hagytam. A nyúl már a hátam mögötti szántáson vágat keresztül. Eldördül a fegyver, de a nyúl fut irtalmatlanul tova. Fut, csakhogy futása kissé különös. Fegyveremet szorítva nézek utána. A szegény állat három lábán esetelve-botolva bukdácsol; még látom, amikor elterül a földön s mozdulatlan marad.

Ügyetlen ember ez az én balszomszédom. Kegyetlenség ily rosszul löni!

A töltény végre a puskámba kerül. Körülöttem semmi nesz, csak a domb túlsó oldalán ropognak a puskák. Szemem majd kidülled az erős nézésben. Egyszerre mozgást veszek észre a cserjék között. Hát, csodás valóság! Újból egy róka. Távollabb van, semhogy meglóhatnám. Milyen szép, kifejlett állat! Oly óvatosan, kimérten szedegeti lábait, mintha tüskék között járna. Szép, hosszú farka széles sávként vonul nyomában. Olyan hajlékony mindene, olyan könnyed a magatartása. A túloldalról fel-felhangzó puskaropogás nem készíti sebesebb futásra, nem téríti el irányából. Mint akinek megvan már a sikerhez vezető megmásíthatatlan terve, oly határozottan siklik odébb. Nem néz se jobbra, se balra, jól tudja, hogy hol hagyta a veszélyt.

Elfog a nyughatatlanság, hátha lelóhatnám. Utána lövök. Mire eloszlik a löporfüst, a ravasz kópénak se híre, se hamva. A hajtásnak nemsokára vége. Az én soromon egyre sűrűbb a tüzelés. Rettentő hajsza fejlődik ki. Az ijedt tapsifülesek, ha eddig lapítottak is, most már kénytelenek tűzbe menni. Jobbról, balról ugrálnak elő s kétségbeesetten menekülnek az erdőből ki a szántásra. Néha két vadász vesz célba egy nyulat s az üldözött mégis kikerüli a gyilkos söréteket. Amott az egyik elhibázta a lövést, a másik vadász rögtön a segítségére siet s az életéért remegő füles nagyot botlik, azután ellapul. Jobb szomszédom szakadatlanul pocskolja drága töltéseit. Ideges, kapkodó ember, minek jön az ilyen vadászni!

pedig lárva a kasban. A méhészek ezt a nyugtalan viselkedést „klategon“-nak szokták nevezni.

Sokkal gyengébb s kevésbé karakterisztikus a „klategon“ az olyan kasokban, amelyekben bőven van lárva. Ilyenkor a dolgozók rövid idő alatt elcsendesednek, visszarojálnak a kasba és néhány olyan sejtet, amelyben dolgozó-méh-lárva van, hamarjában átalakítanak olyanná, mint amilyenben a királynő-lárva fejlődik. A méhészek ezeket az utólagosan átalakított sejteket meg szokták különböztetni az úgynevezett „anyaház“-tól, azaz az eredetileg hengeralakúra épített sejtektől. Jóllehet, az új anyaméhek csak az átalakított sejtekben levő dolgozó-lárvákból fejlődnek, mégis ilyenkor a lép különböző helyein anyaházakat építenek a dolgozók, amelyek azonban — anyaméh hiányában — természetesen pete nélkül maradnak.

Említésre méltó, hogy a méhek mindig csak olyan sejteket alakítanak át anyaházzá, amelyben lárva van, de sohasem olyanokat, amelyben a petéből még nem kelt ki a lárva. Az ebben az irányban végzett kísérletekből tudjuk, hogy anyaméhek nemcsak a fiatal dolgozó-lárvákból fejlődhetnek, hanem az idős, négy, sőt ötnapos lárvákból is. Hogy hány sejtet alakítanak át a méhek anyaházzá, az a méhfajtól, az évszaktól, de leginkább a kas népességétől és a felhalmozott méhkészlettől függ. Az átalakított sejtek száma rendszeren 6—15 között váltakozik. De vannak egyes fajok, amelyek jóval több sejtet alakítanak át.

Ha a királynő azonközben pusztul el, míg az építés folyik, a méhek abban hagyják munkájukat, de néha kivételesen tovább építenek. Azonban ilyenkor mindig csak olyan sejteket építenek, amelyekben a megtermékenyített petéből fejlődő lárva herévé fog alakulni s több-kevesebb anyaházat építenek közbe, ellenben dolgozó-lárvának való sejtet egyet sem készítenek.

Újabban megfigyelések alapján állítják, hogy a királynőjét veszített kas nemcsak anyaházzá alakítja át a dolgozó-lárvák sejtjeinek egy részét, hanem meglehetősen számban heresejteké is. Azonban természetesen heresejteké csakis olyan dolgozósejtet alakítanak át, amelyekben a petéből a lárva még nem kelt ki. Ebben az esetben tehát a herék megtermékenyített petékből fejlődnek ki.

Tudvalevőleg a dolgozóknak is van rudimentarisan kifejlődött ovariumuk, de az ovariumban rendszeres körülmé-

nyek között petesejt sohasem jön létre. Anatómiai vizsgálatok alapján sokáig azt állították, hogy a dolgozó-méh egyáltalában képtelen arra, hogy közösüljön és petéket rakjon. Azonban a tapasztalat mást bizonyít. Ugyanis, ha egy kasból tavaszkor vagy nyár elején kifogjuk a királynőt s az anyaházakká átalakított dolgozó-lárva-sejteket is következetesen elpusztítjuk a lárvával együtt, hogy anyaméh semmi módon se fejlődhessen, a dolgozók egy része lassankint elkezdi petéket rakni. A megfigyelések azt bizonyítják, hogy az ilyen kasokban a petéket rakó dolgozók először az újonnan épített anyaházakba raknak petéket, azután a herék számára épült sejteket látják el petével s csak mikor az összes anyaházak és heresejtekben van már pete, akkor látunk hozzá, hogy a dolgozók számára épített sejtekbe rakjanak petéket. Könyvekben gyakran olvashatjuk, hogy a petéket rakó dolgozók minden rend nélkül rakják le petéiket az anyaházakba, a herék és a dolgozók számára épített sejtekbe. Azonban az újabb megfigyelések ellene mondanak e tényként hangoztatott felfogásnak, mert a peterakás a fentemlített módon történik. Valamint nem igaz az sem, hogy az anyátlan kas dolgozói közül csupán egy, vagy legfeljebb kettő-három rakna petéket, mint azt a méhészek azelőtt hitték. Dr. Dönhoff évek hosszú során át végzett kísérleteivel kimutatta, hogy a peterakásban az anyátlan kas majd minden dolgozója, vagy legalább is a dolgozók legnagyobb része részt vesz. Hiszen a figyelmes méhésznek szemébe ötlük az a körülmény, hogy az ilyen anyátlan kasok sejtjeiben majdnem mindig egynél több pete van, sőt olykor tíznél is több. Már pedig ha egy anyaméh produkálna ennyi petét, legalább is 200 jól fejlett petevezetékének kellene lennie. A peterakó dolgozóknak pedig rendszeren csak 10—12 petevezetékük van s ez is legtöbbször igen rosszul van kifejlesztve.

A petéket rakó dolgozók, azért, mert petéket raknak, megtartják dolgozó jellemöket. Ha az anyátlan kas dolgozói közül néhányat a virágokról leszedünk s felboncoljuk őket, a legtöbbször megtaláljuk a többé-kevésbé működésben levő petevezetéküket. Ebből a tényből is következik, hogy az anyátlan kas dolgozóinak legnagyobb része rakhat petéket.

Balra tőlem az erdő szélén néhány fiatal fenyőfa áll. Egy merész füles erre akar menekülni. Kiront, de mikor engem megpillant, ijedten visszahököl s hátsó lábaira ereszkedik. Egy pillanat az egész s már ott nyargal eszeveszetten a hófödte szántáson. Az orra elé pörkölök, nagyot rüg képeken a puskára s a füsttől nem látom, hogy mi történt. Mikor eloszlik a füst, hiába keresik szemeim a nyulat, nincs sehol. El kellett esnie.

A hajtást már befejezték. A vadászok mind oda gyülekeznek a völgy aljába. Én a meglőttnek tartott nyúl után megyek s néhány lépésnyi távolságban meg is lelem. Gizgáz között elnyújtott testtel, merev szemekkel feküdt ott a véresre festett hóban.

Sajátságos érzés fogott el: a szánalom és önvád keveréke. Éreztem én már ezt egyszer. Egyedül jártam kint a fenyvesben, puskára volt a vállamon. A hosszú kóborlás alatt különféle fajta növényt gyűjtöttem. A kezdődk alkony az erdő szélén talált. Hazafelé vevém útamat, épen egy fiatal fenyő karcsú derekát vettem célba, amikor a közeli fenyők egyikére egy kicsiny madárka szállott. Elkezdt csicseregni, majd édes-bús dalba fogott, talán első szerelmi dala volt. Hogy épen elriaszszam, feléje löttem s a bolond fegyver talált.

Jaj de megsajnáltam az ártatlan kis dalost! Hogy hihámat legalább valahogy jóvátegyem, egy hirtelen ásott sírba tettem a még meleg parányi testet. S mint aki bűnét rejtette el, nyugtalan lelkiismerettel siettem ki az erdőből. Nem szólottam senkinek erről az esetről azóta.

Szakasztott az az érzés, az a szánakozás vett hatalmába most is. Ki tudja, meddig búsultam volna ott, ha az összegyűlt vadászok fel-felharsanó vig kaczagása nem figyelmeztet az élet realitásabb felfogására.

Több hajtás ment végbe annélkül, hogy fegyveremet igénybe vettem volna. Nem jött a vad felém. Negyven körül járt már a lőtt nyulak száma s néhány róka is akadt ezek mellé, amikor az utolsó hajtás következett.

Ez volt a leghevesebb csata. Rettentően puskáztak a vadászok. Egyre-másra hullott a sok nyúl. A hajtók egy könnyörtelenül összelőtt rókát fogtak. Szegény állat csak úgy vánszorgott törött csontjaival; az üldözők dübe elől többé nem menekülhetett el s ezek nagy lelki gyönyörűséggel fogtak a kinjaiban vonagló, tehetetlen állat ütlegeléséhez. Egyhamar kiszenvedett, de a visszataszító kegyetlenségnek ezt a rút képét nem oly könnyű egyhamar kitörölnöm emlékezetemből.

A vadászatnak vége lett. Többen egy megsebzett nyúlnak a keresésére indultak, én is utánuk kullogtam. A hóban véres nyomok mutatták a menekülő állat útját. A véres vonal itt-ott kiszélesedett s valóságos vértócsává nőtt. Ezek a vértócsák azokat a helyeket jelölték, ahol az ijedelemtől és kínoktól meggyötört vad meg-megpihent, hogy majd folytathassa kétségbeesett futását. Néhol a véres nyomok hóvízzel telt apró medencéhez vezettek; ezek körül a vérepepektől tarka hó valósággal össze-vissza volt túrva. Hogy vergődhetett itt! Talán természetes ösztöne vitte a vízhez, hogy ott kimoshassa égető sebeit.

Jellemző a kasok anyátlan állapotára az is, hogy a sejtekből csak nagyon hiányosan kel ki az ivadék, mert a sejtekből a már belerakott petéket, esetleg a lárvákat ki-dobják.

Az anyátlan állapot a kasnak mindig csak kárára van, mert a peterakás miatt a munka nem folyhatik rendszeresen s így többnyire kevés lesz a télirevaló s ezenkívül még az uralkodó általános zavar is igen káros befolyással van a kasra.

Tafner Vidor.

Róka-furfang.

(Megfigyelés.)

Tél volt. A nap leküldte gyenge, fátyolozott sugarait a földre, mintha életre akarná kelteni vele az alvó természetet. Halvány sugárkévéje a Vihorlát lomhán elterülő egyik nyulványának támaszkodott. Fehér hótakaró borította az egész vidéket.

Néhány varjú keservesen károgott a hideg légtengerben, mintha pa-

naszkodtak volna, de ezek is csakhamar elvonultak és ismét csend lett, csak néha-néha a szél vágatott keresztül az erdőn, de lassankint az is elnémult...

Én egy fehérre meszelt kis házacska ablakából bámultam a hegyoldalra és önkénytelenül is eszembe jutottak a tél proletárjai és bizonyos sajnálatot éreztem irántuk, hogy mennyit is kell nélkülözniök e föld lakóinak tél idején, nemcsak az embereknek, de még inkább az állatoknak.

A hegyoldalból kopasz fák meredeztek az ég felé; száraz ágaikkal mintha a megváltásért: a tavaszért könyö-

A dombtetőre értünk. Néhány kopasz fa állott mindössze rajta s e fák egyike alatt ott gubbasztott a sok veresveségtől ellankadt állat. A hajtók fiatalabbjai meg akarták kerülni; észrevette szándékukat s futásnak eredt, ámde minduntalan meg kellett állnia. Két vadász már megközelítette. Három lövést ki tudott kerülni, a negyedikre megropantak hátsó lábai s úgy látszott, hogy nem bírja tovább. De újból felpattant s nagynehezen tova menekült.

Nem nézem tovább. Visszafelé fordultam. A domb lábánál voltam már, amikor ismét eldőrdült a fegyver. S

én azon a vonalon, ahol a föld az éggel érintkezni látszik, a domb gerincevonalán, egy kétségbeesetten küzködő állatot láttam. Még ekkor is hánytavetette testét, törött lábainak nem vehetvén hasznát, fejével, nyakával igyekezett előre, de mindhiába...

Hosszú, terített asztalnál vígan lakmároznak Nimród fiai. Cseng, ürül a telt pohár. Fűzik-tűzik a vidám beszédet; tán soha sem lesz vége a vigadózásnak. Odakint az erdőn pedig szomorú csend honol...

rögtek volna. Ágaikról a szél lesöpörte a rátelepedett havat, csak úgy csupaszon ágaskodtak az égnek.

A földön elszórtan jókora sziklatömbök heverték; derekukig a földre temetkezve, fejükre fehér hóspakát nyomott a tél, mely alól alig lehetett felismerni mivoltukat.

De nini! Egy róka lépked óvatosan előre a fák közül és sunyin tekintget körül; meg-megáll és ravasz pillantásokat vet maga mögé.

E rövid kémszemle után egy vastag fatörzs mögé húzódott és várakozó állásba helyezkedett.

Gyötört a kíváncsiság, hogy ugyan miben töri a fejét a ravasz koma, mert épen olyan helyen állapotodott meg, hogy ablakomból jól lehetett látni. Jó ideig bámult körül, néha az ég felé emelte vöröses fejét, mintha onnan várna valamit.

Gyanítottam, hogy terve van. Olyan távol volt tőlem, hogy csak a házat láthatta, engem nem, különben is olyan esőnd volt a vidéken, hogy teljes biztonságban érezhette magát.

Egyszer csak hirtelen meglapult, lompos farkát leterítette a földre. Gondoltam, hogy valami zsákmány lesz közelében és alaposan szemügyre vettem, amennyire az ablakból lehetett, a környéket, de nem láttam semmit. Csak rövid ideig maradt az imént vázolt helyzetében, mert hirtelen előcsúszott a fa mögül, hanyattfeküdt és amint megfigyeltem, mocczanás nélkül maradt ebben az újabb pozíciójában.

Egy csapat varjú közelgett; meglehetősen alacsonyan szelték a levegőt és épen abba az irányba tartottak, hol a koma elhelyezkedett. Bámultam nyugodt fekvését, mert már jó ideje meg sem mozdult.

A varjúk észrevették a mozdulatlan látszó rókát és keringőzni kezdtek fölötte, a róka pedig ezalatt folyton fekiúdt a hátán, mintha döglött lett volna. A varjúk is mindig merészebben közelítették meg, látván a róka mozdulatlanságát; sőt némelyik varjú már oly bátor volt, hogy röptében meg is bökte a rókát csőrével és ez türte. Ezt a bökődést, csipkedést lassankint a többi varjúk is megcselekedték, de bizonyos óvatossággal, mert, úgy látszott, ismerték már a vén ravaszt.

Jó ideig tartott a varjúk keringése, közbe-közbe illő távolságban le is telepedett egyik-másik és úgy szemlélték a ravaszt, de az csak nem mozdult.

Azonnal tisztában voltam a koma szándékával, bizonyosan ilyen ravasz módon akar zsákmányhoz jutni, gondolám. És nem is csalódtam.

A varjúk a róka mozdulatlanságából valószínűleg azt következtették, hogy élettelen és amint mindinkább megközelítették, az egyik varjú merészen rászállt.

Ez volt veszte!

Mert a koma fogaival hirtelen megragadta és farkcsóválya elinalt vele vissza a fák közé, ravasz, kárörvendő pillantásokat vetve a megrémült varjúk felé, melyek fölötte illő magasságban hallatták hangjukat: kár, kár...

Bámulatba ejtett a róka illetén ravaszsága, mert nem gondoltam, hogy ennyi furfang van benne.

Tehát a róka ilyen módszerhez is fordul tél idején, bizonyára azért, mert ez elég kényelmes és nem is jár nagy fáradsággal. De tél idején nagyon viszontagságos élete is van. Nem igen válogathat a pompás szárnyasokban. Nehezebb az élelem megszerzése és így a sok nélkülözés miatt ilyen rafinériához folyamodik. És amint láttam, ez tökéletesen sikerült is neki.

Mily pompás lett volna ezután a sikerült manőver után ledurrantani a ravaszt, hogy közelebről is szemügyre vehettem volna a komát, vajjon a varjúk nem-e hagytak nyomokat testén, hogy mit kellett elszenvednie azért a zsákmányért; de ha talán már előbb megkísérlettem volna is ezt, megfosztottam volna magamat az élvezettől, melyet ez a látvány szerzett nekem és ez tökéletesen kárpótolta vadász-szenvedélyemet.